

CEMAAT DEDİĞİN NE Kİ?

Doğu Batı Divanı Orkestrası'nın İstanbul'da gerçekleştirdiği konserin ana destekleyicisi Türk Musevi Cemaati'nin konser tarihinin ertelenmesini istemesi, sonra bu kararından vazgeçip taahhüt ettiği desteği yerine getireceğini teyid etmesi üzerine kısa bir süre için basında "Türk Musevi Cemaati"nden bahsedildi. Hatta Doğan Hızlan "cemaatin ikiye bölündüğü"nden söz etti (*Hürriyet*, 15 Ağustos).

AZINLIKLARI KİM TEMSİL EDER?

Türkiye'de yaşayan Hıristiyan ve Musevi kökenli Türk yurttaşlarını kamusal alanda resmen temsil edenler Türkiye Ermenileri Patrikliği, Rum Ortodoks Patrikhanesi, Türkiye Hahambaşılığı ve bu kurumların başında bulunan ruhani liderlerdir. "Cemaat" kavramı Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı Devleti'nden devraldığı, fiilen kullanılan, ancak hukukten geçerliliği olmayan bir kavramdır. Geçerliliği yoktur, zira Türkiye Cumhuriyeti, 1923 yılından bu yana gayrimüslim yurttaşlarının "cemaat" şeklinde örgütlenmelerini arzu etmemiştir. Böylesi bir örgütlenme "millet" düzeninin devamı olup ulus-devlet projesine aykırı olurdu. Dolayısıyla, 1923 yılından bu yana ruhani liderlerin, Osmanlı Devleti döneminden kalmış ve güncellenmesi şart olan Hahambaşılık, Türkiye Ermenileri Patrikliği ve Rum Ortodoks Patrikliği ana nizamnamelerinin yeniden düzenlenip gayrimüslimlerin cemaat şeklinde örgütlenmelerine izin verecek bir tüzel kişiliğin tanınmasını isteyen başvuruları resmi merciler tarafından neticelendirilmemiştir. Durum bundan ibarettir.

'TÜRK MUSEVİ CEMAATİ'

Hal böyle iken, nasıl olur da tüzel kişiliğe sahip olmayan, hukukten mevcut olmayan bir yurttaşlar topluluğundan "Türk Musevi Cemaati" olarak bahsedilebilir? Nasıl olur da hukukten mevcut olmayan bir örgütlenmeyi temsilen Musevi kökenli bir yurttaş "Türk Musevi Cemaati Başkanı" ve/veya "Başkan Vekili" sıfatını taşır? Nasıl olur da bu sıfat resmi makamlar tarafından kabul edilir ve aynen kullanılır? Nasıl olur da bu sıfata sahip yurttaşlar) İsrail Devleti'ne yapılan resmî ziyaretlerde resmi protokol listesinde yer alır?

Cevap basit: Reel politika. Evet, reel politika gereği resmi makamlar hukukten var olmayan bir cemaati gerçek olarak kabul etmekte, hayali cemaatin hayali başkanını

da resmi başkan olarak muhatap almakta. Böylece bu resmi başkan Türkiye'de birbirlerinden habersiz bir şekilde yaşayan ve sayılarının 17 ile 24 bin arasında olduğu tahmin edilen Musevi Türkleri kamusal alanda temsil etmekte, onlar adına tasarruflarda ve beyanlarda bulunmakta.

Reel politikadan kastedilen şudur: Tarihte Ermeni ve Rum azınlıklara kıyasla Türkler ile herhangi bir ihtilaf yaşamamış olan Türk Yahudileri bu durumlarından dolayı devlet nez-dinde diğer azınlıkların "örnek almaları gereken" bir cemaat konumunda olmuştur. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nın hemen ardından da dönemin önde gelen Türk Yahudisi işadamı ve sanayicileri Türk Yahudilerini temsilen Birleşik Amerika ve Avrupa ülkelerinin karar vericileri nezdinde Türkiye'nin olumlu bir hava içinde kabul görmesi için lobi ve tanıtım faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Bu faaliyetlerin ana gayesi Amerikan Ermeni toplumunun her yıl Birleşik Amerika Kongresi'ne sunduğu 24 Nisan gününün "insanlığın insanlığa hunharlığı günü" olarak anılmasını isteyen karar tasarılarının kabul edilmesini engellemektir. Faaliyet alanı ruhani görevlerle sınırlandırılmış bir hahambaşının ifa edemeyeceği bu faaliyetin Türk Yahudilerini kamusal alanda temsil edecek bir tüzel kişilik tarafından yapılması gerekiyordu. Bu nedenle, resmi merciler hukuken hiçbir geçerliliği olmayan "Türk Musevi Cemaati" sıfatının kamusal alanda kullanılmasına rıza göstermiştir ve göstermektedir.

Buna karşılık, aynı resmi merciler Rum Ortodoks ve Ermeni asıllı yurttaşlar için kamusal alanda temsil kabiliyetine sahip benzeri bir sıfatın kullanılmasına rıza göstermemektedir.

KAVRAMIN KABUL GÖRMESİ

Türkiye'de entelektüel elitler ile kamuoyu oluşturucusu durumundaki yıldız isimlerin, birkaç istisna hariç, azınlıkların tarihçeleri ve devlet ile olan ilişkileri konusundaki bilgileri sınırlı olduğundan, Türkiye'de insanlar en geniş anlamıyla (dinsel, etnik, kültürel, mesleki, coğrafi, ideolojik) cemaat dayanışması içinde yaşamayı sevdiklerinden ve gayrimüslimlere bakış Osmanlı Devleti döneminde olduğu gibi cemaatler temelinde olduğundan, "cemaat" kavramı halen geçerli ve yaygın bir şekilde kullanılmakta.

"Cemaat" konulu bu yazıya, yeri gelmişken kişisel bir anıyla son vereyim. Geçmişte aralarında liberal sol görüşlü isimlerin de yer aldığı kimi aydınlara rastladığımda sordukları olmazsa olmaz sorulardan biri "Kitaplarınız hakkında cemaat ne düşünüyor?" idi. Bu tür tuhaf sorulara "Doğrusu bilmiyorum" cevabını verirdim. Gerçekten de öyle. Benim "cemaatim" üç kişilik aile efradından ibarettir. Şahsım ve aile bireylerinin haricinde geriye kalan ve sayıları 16.996 ile 23.996 arasında değişen Türk Yahudilerinin herhangi bir konuda ne düşündükleri hakkında bir fikrim yok, zira günümüzde Türk Yahudileri, aynen Ortodoks Rumlar ve Türk Ermenileri gibi, kabile halinde, hep bir arada ve aynı semtlerde yaşamıyor, haftada bir cümleten toplanıp dertleşmiyor, dedikodu yapmıyor. Ne var ki, Türk basınının gözde yazarları ile aydınların büyük çoğunluğu bunun farkında değil ve azınlıklar söz konusu olduğunda halen Osmanlı dönemi kavramlarıyla düşünmekte.